

Teroristické metody při překonávání státní hranice

IVO PEJČOCH

Během čtyřiceti let komunistického režimu opustilo Československo nelegálně velké množství lidí; zpravidla je odhadováno na dvě stě tisíc. Naprostá většina z nich odešla v kritickém roce 1968 po invazi vojsk Varšavské smlouvy nebo se nevrátila z turistických či služebních cest do zahraničí, případně z návštěvy příbuzných. Zcela specifickou kategorií ovšem představují pokusy o odchod do exilu, při nichž aktéři použili metod, které lze charakterizovat jako teroristické.

Zde je míněn terorismus v tom smyslu, jak ho tehdy chápal vyspělý demokratický svět. V průběhu let totiž opakovaně docházelo k případům, které nebyly svým průběhem akceptovatelné ani pro státy, kam uprchlíci směřovali. Pokud se běželec dopustil únosu dopravního letadla, brání rukojmí nebo zákeřně vraždy, stanul zpravidla před soudem ve Spolkové republice Německo (SRN) nebo v Rakousku a v řadě případů si vyslechl rozsudek s vysokým trestem odnětí svobody. Zvláště po řádění palestinských teroristů a únosech letadel západoevropských leteckých společností neměla justice Spolkové republiky Německo pro podobnou činnost žádné pochopení a vnímala ji jako vážný zločin bez ohledu na motivaci pachatelů. Podobně tomu bylo s kauzami, kdy uprchlík zastřelil příslušníka pohraniční stráže (PS) nebo pohraniční hlídky Veřejné bezpečnosti (VB). Pokud běželec bojoval proti pohraničnickům, kteří na něj pálili s cílem ho usmrtit, zranit nebo zajmout, hledělo se na použití střelné zbraně exulantem zpravidla jako na akt nutné obrany. Zcela jinak ovšem západoněmecká justice posuzovala několik kauz, kdy jeden člen hlídky

pohraniční stráže zákeřně zavraždil druhého a uprchl přes hranici. Soudy v SRN toto jednání charakterizovaly jako vraždu ze zálohy a pachatelé byli odsuzováni k trestům odnětí svobody až při horní hranici trestní sazby. Naprostým paradoxem pak je skutečnost, že pro komunistický režim v Československu představovala činnost soudního aparátu ve Spolkové republice doslova noční můra a z přísných verdiktů se stalo velmi střežené tajemství. O odsouzení pachatelů se českoslovenští občané zpravidla nedozvěděli, naopak režimní propaganda tvrdila, že vrazi jsou přijímáni s otevřenou náručí sudetoněmeckými revanšisty a válečnými zločinci, a přitom si odpykávali mnohaleté tresty vězení.

Teroristické metody lze v zásadě rozdělit do tří základních kategorií. Nejvýraznější a nejpočetnější byly ozbrojené únosy dopravních letadel, jichž se – ať úspěšných, či neúspěšných – v šedesátých až osmdesátých letech odehrály téměř dvě desítky. Méně početnou kategorií byly únosy pozemních dopravních prostředků, tedy vozidel, spojené s bráním rukojmí. Do třetí pak spadaly již zmiňované plánované vraždy příslušníků

pohraniční stráže jinými pohraničnickými. Pro přehlednost je následující text sestaven podle zmiňovaných kategorií násilných pokusů o překročení státní hranice.

Ozbrojené únosy dopravních letadel

Z hlediska časové osy je třeba diferencovat únosy dopravních letadel do dvou výrazně odlišných období. Prvním byl přelom čtyřicátých a padesátých let, kdy došlo k řadě případů únosů či úletů občanů, oprávněně se obávajících komunistických represí v podobě ztráty zaměstnání a majetku, nebo dokonce osobní svobody. Zde je ovšem třeba zdůraznit, že mnohé z nich zorganizovaly a provedly přímo osádky letadel, případně bývalí příslušníci československých jednotek RAF. V kabinách letounů tedy seděli zkušení piloti, kteří dobře věděli, co dělají a vždy bezpečně dopravili své pasažéry do bezpečí západoevropských letišť. Při dalších únosech či odcizení letadel pilotovali menší stroje sportovní piloti s dostatečnými zkušenostmi, v jednom případě dokonce někdejší pilot bombardéru německé Luftwaffe.¹ V následujících

1 Jednalo se o Waltera Bláhu (1921–2009). Narukoval k Luftwaffe, ale při bojovém letu dezertoval a přihlásil se jako dobrovolník do čes-

desetiletích došlo k dalším případům, kdy s lehčími stroji odletěli buď sportovní, nebo i vojenští piloti. Podobné akce byly na Západě všeobecně považovány za útěk z totalitního státu za svobodou a aktéři nebyli vyšetřováni, neboť šlo přímo o kmenové osádky letadel, popřípadě o zneužití aeroklubového či pracovního letounu (například práškovacího), ovšem bez brání rukojmí a ohrožování jejich zdraví a životů.

Shovívavě se na ozbrojené únosy hledělo pouze na přelomu čtyřicátých a padesátých let, pokud nedošlo ke zranění osob nebo havárii. Není známo, že by byli únoscí na Západě soudně stíháni. Jako příklad lze uvést rodinu Švardovu, jež 12. srpna 1950 unesla aerotaxi z Piešťan do Karlových Varů. Paní Švardovou, která přišla i s dětmi a manželem, nikdo na letišti neprohledával, takže během letu vytáhla zpod sukně pistoli, s níž její muž donutil pilota změnit kurz a přistát ve Spolkové republice Německo.² V té době se odehrály ještě alespoň dva podobné ozbrojené únosy, ovšem minimum dochovaného archivního materiálu zatím nemožňuje tyto případy zevrubněji prozkoumat.

K pokusu o únos, který byl zmařen, došlo v případě letounu DC 3 (s identifikačními znaky OK-WDE) až 23. října 1956 na lince Praha – Bratislava. Šestatřicetiletá Libuše Albrechtová a jednadvacetiletý Jan Rejmon propašovali na palubu letounu pistoli.³ Albrechtová ji ukryla v bochníku chleba, za letu ji vyndala a navíc ukázala palubnímu personálu bombu, jíž hrozila vyhodit letoun do povětří, pokud nepřistane v Rakousku. Pilot zahájil prudké manévry, jimiž

Letoun unesený Pavlem Vernerem

Foto: ABS

únoskyni dezorientoval, a přistál na letišti v Bratislavě. Piloti totiž měli v kabině pistoli, již předali palubnímu mechanikovi, který držel Albrechtovou v šachu až do příjezdu policie. Jak se záhy ukázalo, výbušné zařízení, jímž osádce vyhrožovala, bylo pouze maketou. Rejmon se nijak neprojevoval, takže jej na letišti nechali odejít a zatčen byl až později na základě dalšího vyšetřování. V květnu 1957 byli Albrechtová a Rejmon odsouzeni Nejvyšším soudem k trestům ve výši 14 a 13 let odnětí svobody.⁴ Libuše Albrechtová se po propuštění pokusila 1. března 1969 přejít hranici do Rakouska, byla však zadržena hlídkou PS a zatčena. Bližší informace o rozsudku se však nepodařilo zjistit.⁵

Mimořádně dramatický průběh měl pokus o únos letounu IL-14 (OK-MCV) rovněž na lince Praha – Bratislava dne 27. ledna 1961. Teprve patnáctiletí Václav Posedil a Michal Procháska s třináctiletým bratrem Martinem Procháskou pronesli do letadla pistoli a dvě dýky. Za letu napadli v kabině osádku a snažili se ji přinutit ke změně kurzu nad západoněmecké území. Mladíci dokonce vystřelili,

došlo k bitce s pilotem a navigátorem, během níž únoscí vrazili do řízení, a nikým neovládaný letoun začal padat k zemi. Pilotovi se jej podařilo vyrovnat jen padesát metrů nad terémem. Navigátor utrpěl několik bodných zranění a průstřel nohy. Osádce dokázala únosce přemoci a ti byli po přistání zatčeni a posléze postaveni před soud.⁶ Michal Procháska dostal 10 let vězení, Václav Posedil osm let a kratší tresty několik jejich kamarádů, kteří o přípravě únosu věděli. Procháska pak odešel v roce 1968 do exilu, v Austrálii vystudoval univerzitu a po roce 1989 se vrátil do České republiky. Pracuje jako překladatel.

Výjimečný byl případ z 5. května 1970, jehož hlavním aktérem byl Pavel Verner, pracovník Podniku uranového průmyslu. Tento podnik měl k dispozici malé dvoumotorové letadlo L-200 Morava aerotaxi, které pilotoval třicetiletý Pavel Biderman. Ten dostal pokyn k letu z Příbrami do Brna, odtud měl startovat do Košic a potom pokračovat do Ostravy a vrátit se do Příbrami. Pasážery tohoto letu byli Miloslav Ročňák a jeho podřízený Pavel Verner. Když minuli

koslovenské exilové armády. Více o něm v knize PEJČOCH, Ivo – RAJLICH, Jiří: *Dva Walterové. Příběhy dvou československých občanů, sloužících jako piloti Luftwaffe*. Svět křídél, Cheb 2012.

2 ABS, f. Různé bezpečnostní spisy po roce 1945 (304), k. 280, s. 3, Zpráva o úletu.

3 PEJČOCH, Ivo: *Útěk za železnou oponu*. Svět křídél, Cheb 2009, s. 99–102.

4 ABS, f. Vyšetřovací spisy – Centrála (dále jen MV-V), vyšetřovací spis a. č. V-3252 MV, Protokoly z výslechů obviněných a svědků.

5 *Archív Ústavu paměti národa Bratislava* (dále jen AÚPN), f. Vyšetřovací spisy (dále jen V), vyšetřovací spis a. č. V-1764 Bratislava, Zpráva o zadržení.

6 KELLER, Ladislav – KOVERDYNSKÝ, Bedřich: *Únosy dopravních letadel v Československu 1945–1992*. Svět křídél, Cheb 2012, s. 78–88.

Votice, zul si Verner botu a Ročňáka několikrát prudce udeřil do hlavy a tím ho omráčil. Potom vytasil kapsní nůž a chrлил ze sebe nadávky. Pilot měl pocit, že zešílel.⁷ Verner vydal pokyn otočit letadlo o 160° a letět do Rakouska s letovou hladinou pod šest set metrů, mimo radarové sledování československé protivzdušné obrany. Pilot se otočil a snažil se únosce zbavit nože, ale Verner ho bodl do levé ruky. Biderman začal silně krváčet a neřízený letoun samovolně prudce klesat. Zraněný pilot dokázal stroj vyrovnat a změnil kurz k rakouské hranici. Ročňák mu zavázal ruku kusem tkaniny a po přeletu Dunaje přistáli na prvním sportovním letišti. Biderman ztratil hodně krve, ale sanitka jej okamžitě odvezla do nemocnice, kde mu poskytli potřebnou pomoc. Únosce již 2. září téhož roku stanul před trestním soudem v Linci, který jej poslal na rok do těžkého žaláře. Po propuštění zaslal dopisy generálnímu tajemníkovi KSSS Leonidu Brežněvovi, československému prezidentu Ludvíku Svobodovi, prvnímu tajemníku KSČ Gustávu Husákovvi, švýcarskému tisku i československému exilovému středisku v Torontu. Hned poté odjel do Vídně a 5. května 1971 navštívil československé velvyslanectví, kde překvapivě požádal o vydání dokladů umožňujících návrat domů. Úředníci s ním vyřídili potřebné formality a Verner se vrátil do Československa. Ze zdravotních důvodů ale bylo trestní řízení proti němu zastaveno.

K dalšímu ozbrojenému únosu došlo 4. listopadu 1967 u aerotaxi L-200 Morava na trase z Mariánských Lázní do Prahy. Provedl jej dvaatřicetiletý elektrikář Ján Gnip, který měl za sebou už dva zmařené pokusy o přechod státní hranice.⁸ Doprovázela ho manželka Anna, která byla tehdy ve

Manželé Gnipovi po nezdařeném únosu

Foto: AÚPN

vysokém stupni těhotenství. Za letu vytáhl pistoli a snažil se přinutit pilota ke změně kurzu do SRN, ten ale začal prudce manévrovat a druhý pilot vytáhl vlastní pistoli. Gnip se pokusil vystřelit, ale jeho zbraň naštěstí selhala – zásah pilota by měl pro všechny fatální následky. Pod namířenou pistolí se vzdal a v Karlových Varech si oba převzala Veřejná bezpečnost.⁹ Obvodní soud pro Prahu 8 Gnipa 2. února 1968 potrestal 2,5 roku odnětí svobody, v případě jeho ženy od potrestání upustil.¹⁰

Větší skupina únosců provedla další podobnou akci 8. června 1970 v letadle IL-14 na lince z Karlových Varů do Prahy. Šlo o manželské páry Jiřího a Věru Galáskovy, Josefa a Marii Procházkovy, Rudolfa a Stanislavu Čihákovy, dále Jaroslava Poura a Věru Klimentovou. Do letounu, který startoval v 10.26 hod., se jim podařilo pronést čtyři pistole a revolver. Nad Žluticemi vnikli do pilotní kabiny Galásek s Čihákem

a s namířenou zbraní se snažili piloty donutit ke změně směru a přistání v Mnichově. Procházka s pistolí v ruce zablokoval přístup ke kokpitu a donutil cestující přesednout si dále dozadu. Osádka nejdříve odmítla na požadavky únosců přistoupit, pod hrozbou zastřelení cestujících i jí samé však musela o situaci uvědomit řízení letového provozu. Vzhledem k nedostatku paliva zamířila nikoli do Mnichova, ale do bližšího Norimberku, kde dosedli v 11.15 hod. Únosci se vzdali policii a letoun po zaznamenaní výpovědí osádky a cestujících odstartoval do Prahy, kde přistál v 16.19 hod. Příklad se dostal před senát Zemského soudu v Norimberku, který 16. září 1970 vynesl rozsudek. Galásek, Čihák a Procházka byli odsouzeni ke 2,5 roku odnětí svobody, ostatní ke kratším podmíněným trestům.

Mezi únosci představoval naprostou výjimku Vladimír Řehák. Nejen tím, že se dopravního letounu zmoc-

7 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-23989 MV, Výpověď Pavla Bidermana.

8 AÚPN, f. V, vyšetřovací spis a. č. V-591 Bratislava.

9 Tamtéž, vyšetřovací spis a. č. V-1389 Bratislava, Ján Gnip.

10 PEJČOCH, Ivo: *Odvaha na železné oponě. Útěky do svobodného světa s pomocí neobvyklých technických prostředků v období 1948–1989*. Svět křídlel, Cheb 2014, s. 21–27.

Letoun L-410 Turbolet unesený Lubomírem Adamicou a jeho komplici

Foto: ABS

nil v doprovodu svých dospělých synů, ale také faktem, že byl plukovníkem Československé lidové armády (ČSLA) a profesorem Vojenské akademie Antonína Zápotockého v Brně. V atmosféře normalizace a politických čistek se i se syny Jaromírem a Vladimírem (frekventantem vojenské pilotní školy) rozhodli odejít do exilu.¹¹ Dne 8. srpna 1970 na letišti Praha-Ruzyně nastoupili do letounu IL-14, který v 16.32 hod. odstartoval na trasu Praha - Bratislava - Košice. Nad Slovenskem se všichni tři zvedli, vylomili zamčené dveře do pilotní kabiny a s pistolemi v ruce přinutili osádku změnit kurz. V 18 hod. přistáli na letišti Vídeň-Schwechat.¹² Za ozbrojený únos byli Řehákoví postaveni před Zemský soud ve Vídni, který potrestal Vladimíra Řeháka rokem a čtvrt vězení a jeho syny každého jedním rokem. Jejich další osudy se autorovi nepodařilo objasnit. Případ, kdy vysoký důstojník ČSLA realizoval únos dopravního letounu, byl naprosto ojedinělý. Na

rozdíl od mnoha ostatních provedli Řehákoví akci s jistotou a neohrozili životy osádky ani cestujících, jeden z únosců byl navíc vojenský pilot.

Málo archivního materiálu se dochovalo k neúspěšnému pokusu o únos aerotaxi Josefem Dvořákem 10. prosince 1970, k němuž došlo na lince Bratislava - Brno. Dvořák se pokusil vzduchovou pistolí a dýkou přinutit pilota ke změně kurzu do Rakouska. Spolucestující jej však přemohli a po přistání v Brně předali Veřejné bezpečnosti.

Mnohem dramatičtější byl únos letounu L-410 dne 18. dubna 1972 na lince Praha - Mariánské Lázně. Únosci Antonín Lerch a Karel Doležel propašovali na palubu tři pistole a před Karlovými Vary ovládli letadlo.¹³ Jeden z únosců postřelil druhého pilota a kapitána přinutil zamířit do Norimberku, druhý akci jistil s pistolí v ruce ze zadní části trupu. Vyhožovali i odpálením explozivní nálože, kterou na palubu rovněž přinesli. Po přistání byli zatčeni

a druhý pilot ošetřen v nemocnici. Zemský soud v Norimberku projednal jejich případ jako letecké pirátství, výše trestu však bohužel není ve vyšetřovacím spise uvedena.¹⁴

Bezesporu nejznámější ozbrojený únos se odehrál 8. června 1972, provedla jej skupina mladých Pražanů patřících do subkultury „mániček“. Skupina celkem deseti přátel, mezi nimi tři dívky, se sešla předchozího dne v Mariánských Lázních. Alena Černá přivezla dvě ostře nabitě pistole, jež odcizila svému otci, důstojníku SNB. Jedna ze zbraní měla ráží 7,62 mm, druhá 6,35 mm. Na letišti zakoupili letenky do stroje společnosti Slov-Air na linku do Prahy. Těsně před čtvrtou hodinou odpoledne se parta rozsadila podle předem smluveného plánu v kabině cestujících stroje L-410 Turbolet a čekala na vzlet. Kapitán Ján Mičica a druhý pilot Dominik Chrobák odstartovali, začali stoupat a zatáhli podvozek. Krátce nato začalo drama.

Magnetické rámy v té době ještě neexistovaly, k propašování střelných zbraní do letounu proto stačila trocha invence. Jednu z pistolí si vzala Olga Setnická, která ji zabalila do peřinky svého malého syna, jehož nesla na palubu. Druhou si Alena Heinzová zastrčila do kalhotek a prošla s ní osobní prohlídkou. Obě dívky potají vytáhly pistole z úkrytů a podaly je mužům. Jednu si vzal vůdce celého podniku Lubomír Adamica, druhou Jiří Beran. Ostatní účastníci akce měli rovněž zbraně, jejichž pronesení do letounu je dnes nemyšlitelné. Každý si totiž nesl v ruce skleněnou láhev s coca-colou.

Bylo 16 hodin, když vůdce skupiny Lubomír Adamica vstal a dal smluvný povel k zahájení útoku - sundal si bundu. Vytáhl pistoli, stejně jako Jiří Beran, ostatní muži uchopili láhve s colou a napadli jimi spolucestující.

11 Tamtéž, s. 31-32.

12 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-15242 MV, Vladimír Řehák a spol., Výpovědi svědků a Usnesení.

13 KELLER, Ladislav - KOVERDYNSKÝ, Bedřich: *Únosy dopravních letadel v Československu 1945-1992*, s. 126-133.

14 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-15875 MV, Antonín Lerch, Karel Doležel, Zpráva o případu.

Zatímco ostatní eliminovali hrozbu ze strany cestujících, Lubomír Adamica vyrazil k pilotní kabině, vstoupil do ní se zbraní v ruce a přikázal kapitánu Mičicovi změnit kurz a letět do západního Německa. Za kabinou se náhle zvedl ze sedačky provozní ředitel Slov-Airu JUDr. Ivan Klementis, který se snažil únosce strhnout zpět, Adamica ho však udeřil, načež se na něj vrhl další z únosců, Dvořák, který ho pak držel násilím na sedačce.

Lubomír Adamica

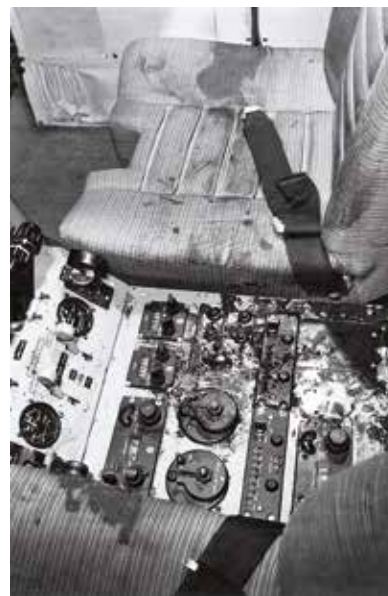
Foto: ABS

Adamica z bezprostřední blízkosti mířil na pilota Mičicu a náhle bez varování vystřelil. Projektil Mičicovi přetal krční tepnu i průdušnice a zasažený za okamžik skončil v důsledku masivního krvácení. Proč únosce vůbec střelil, je nepochopitelné. Druhý pilot Dominik Chrobák převzal řízení, ovšem krev stříkající z Mičicova zranění zatekla do palubní desky a v důsledku zkratů vyřadila většinu přístrojů.

Chrobák ztratil spojení s řízením letového provozu v SRN, nefungovala navigace, únosce mu hrozil pistolí a opakoval, že jestli nepřistanou v Německu, zastřelí i jeho. Pilot se držel pod spodním prahem mraků, plánoval přistát na dálnici, pak si však všiml malého sportovního letiště u Weiden. K ohromnému překvapení zaměstnanců letiště dokázal s těžkým a vážně poškozeným letounem bezpečně přistát. Bezsporu tak zachránil život všem na palubě.¹⁵ Únosci byli vzati do vazby a postaveni před západoněmecký trestní soud. Hlavnímu obžalovanému hrozil trest se spodní hranicí 10 let odnětí svobody, ovšem vzhledem k zastřelení pilota a ohrožení všech lidí na palubě se očekával podstatně tvrdší verdikt, možná doživotní vězení. Labilní Lubomír Adamica tlak nevydržel a v noci na 13. ledna 1973 se na cele ve věznici v Bayreuthu oběsil. Jeho hrob se nachází na pražských Olšanských hřbitovech.

Proces s ostatními trval celé týdny, až 14. prosince 1973 byl vynesena rozsudek. Jiří Beran byl odsouzen k sedmi letům odnětí svobody, Jiří Vochomůrka, Milan Trčka a František Hanzlík k šesti letům, Alena Černá, Jaromír Dvořák a Jaromír Kerbl k pěti letům, Alena Heinzová ke čtyřem letům a Olga Setnická ke třem letům. Po propuštění začali žít nové životy, část z nich bydlela po určitý čas v komunitě v Kasselu, o některých z nich nejsou z následujících let k dispozici žádné informace.¹⁶

Pět z někdejších únosců již není naživu, František Hanzlík zemřel už v roce 1984 na mozkovou příhodu ve věku pouhých třiatřiceti let, Milan Trčka v důsledku nevléčitelné choroby roku 1989, v roce 2009 zesnul na rakovinu Jiří Beran (je pohřben v rodinné hrobce v Libochovicích) a roku 2014 podlehl těžké chorobě

Místo smrti kapitána Mičici Foto: ABS

Jiří Vochomůrka. V České republice žije z někdejších únosců zřejmě jen výtvarník Jaromír Kerbl.¹⁷ Stojí za zmínku, že tragická událost se stala námětem jednoho z dílů televizního seriálu *Třicet případů majora Zemana* s názvem *Mimikry*, v němž ideologové zúčtovali s mládeží předzřívanou „máničky“.

Velmi dramatický byl i následující únos, provedený Rudolfem Bečvářem. V tisku i literatuře byl Bečvář popisován jako několikrát soudně trestaný recidivista, faktem ale je, že ve všech případech šlo o pokus o útěk do exilu.¹⁸ K dalšímu přiměl i svého bratra Štěpána, nyní se rozhodli unést dopravní letadlo. Ozbrojili se prostřednictvím vyloupení zbrojnice Lidových milic ve Slaném 19. října 1976. Již 21. října přepadli řidiče taxislužby, svázali ho a odjeli jeho vozem. Ten zřejmě hodlali využít k proniknutí do prostoru letiště

15 Tamtéž, vyšetřovací spis a. č. V-15871 MV, Lubomír Adamica a spol., Výpověď Dominika Chrobáka.

16 Tamtéž, Rozsudek z 14. 12. 1973.

17 VRÁNA, Petr: *Luftpirát von Marienbád* – viz www.pritomnost.cz/cz/spolecnost/2201-luftpirat-von-marienbad (citováno k 1. 5. 2018).

18 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2423MV a V-14598MV, Protokoly z výslechů Rudolfa Bečváře.

Praha-Ruzyně, svázaný taxikář se však osvobodil a uvědomil VB.¹⁹ Policie identifikovala bratrskou dvojici a vyhlásila po ní pátrání. Štěpán Bečvář se ukryl v jachtě vytažené na břeh v loděnici v Praze.²⁰ V obavě ze zatčení se v lodi 22. října zastřelil. Jeho bratr se skrýval a 28. října se mu podařilo proniknout do areálu letiště Praha-Ruzyně. V 21.30 hod. přiběhl k letounu IL-18 připravenému k letu do Košic a těsně před odstavením schůdků po nich vyběhl a vnikl do pilotní kabiny. Kapitán jej chtěl vykázat, zjistil však, že hledí do ústí hlavní pistole. Rudolf Bečvář navíc beze slova rozeplnul kabát a pilot pod ním spatřil samopal. Únosce ho zatlačil do sedačky a dal příkaz ke vzletu s cílovou destinací Mnichov. Pilotům nezbylo než jeho požadavky splnit. Bečvář za nimi stál po celou dobu, pistoli dal do kapsy a v ruce držel samopal, do kterého vložil zásobník, navíc hrozil odpálením nálože. Po přistání byl zatčen a postaven před soud, výše trestu však není ve vyšetřovacím spise uvedena. Podle badatele v oblasti historie dopravního letectví Ladislava Kellera spáchal ve vězení sebevraždu.²¹

Dne 11. října 1977 unesli třicetiletý Vladimír Ťoupalík a jedenadvacetiletá Růžena Vlčková letadlo Jak-40 na lince Karlovy Vary – Praha. Ozbrojen pistolí donutil Ťoupalík osádku ke změně kurzu a přistání ve Frankfurtu nad Mohanem. Do kabiny se mu podařilo proniknout bez problémů, využil totiž osobní známosti s kapitánem letadla. Zemský soud ve Frankfurtu ho odsoudil za letecké pirátství k šesti letům odnětí svobody a Růženu Vlčkovou ke 3,5 roku.

Minimum informací se dochovalo k případu z 6. února 1978, vyšetřovací spisy i další materiály totiž zmizely a nejsou k dohledání v archivech

Bratři Štěpán (vlevo) a Rudolf Bečvářovi a Rudolfem unesené letadlo

Foto: ABS

v České ani Slovenské republice. Čtyřicetiletý Ladislav Molnár unesl tehdy stroj Tu-134 na lince Berlín – Praha. Nad Roudnicí nad Labem oznámil letušce, že je vyzbrojen náloží, kterou odpálí v případě, že stroj nezmění kurz nad západní Německo. Osádka mu v obavě o osud cestujících vyhověla a přistála ve Frankfurtu

nad Mohanem. Únosce byl zadržen, přistání však využila i mladá rodina z NDR s malým dítětem, která z letounu rovněž vystoupila a požádala o azyl. Podle letušky Jitky Vlčkové-Kolínové, jež patřila k osádce, ji následovalo ještě několik dalších východoněmeckých občanů, kteří si uvědomili svou životní šanci.²²

19 PEJČOCH, Ivo: *Přechody přes železnou oponu. Příběhy odvážlivců, kteří se rozhodli riskovat a odejít přes důkladně zabezpečené a strážené hraniční pásmo*. Svět křídél, Cheb 2011, s. 80–85.

20 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-30524MV, Rudolf Bečvář, Zpráva o úmrtí Štěpána Bečváře.

21 KELLER, Ladislav – KOVERDYNSKÝ, Bedřich: *Únosy dopravních letadel v Československu 1945–1992*, s. 126–133.

22 Tamtéž, s. 160.

Únos letounu IL-18 dne 10. května 1978 na lince Praha – Brno provedli manželé Josef a Anna Katrinčáková a jejich kamarád Radomír Šebesta. Na rozdíl od většiny ostatních únosců, kteří použitím výbušnin pouze hrozili nebo vytvořili nefunkční maketu bomby, trojice propašovala na palubu patnáct kilogramů skutečné průmyslové trhavy. Po vzletu pohrozila jejím odpálením, pokud stroj nepoletí do SRN. Osádka letounu splnila s ohledem na bezpečí dalších cestujících jejich požadavek a v 19.33 hod. přistála ve Frankfurtu nad Mohanem. Josef Katrinčák byl v minulosti opakovaně soudně trestán za kriminální delikty a jeho manželka čelila podezření ze zpronevěry. Podle názoru vyšetřovatelů byla obava ze zatčení možným motivem únosu. Krajský trestní soud v Praze je 10. května 1978 v nepřítomnosti odsoudil za ohrožení bezpečnosti vzdušného dopravního prostředku a zavlčení do ciziny k vysokým trestům, Josefa Katrinčáka ke dvanácti letům, jeho ženu k devíti letům a Šebestu k deseti letům. Radomír Šebesta byl amnestován v roce 2006, Katrinčák se však na seznamu osob hledaných Policií ČR nacházel ještě roku 2012. Historicky se jednalo o předposlední úspěšný pokus o únos dopravního letadla z komunistického Československa.

Jen o týden později došlo k dalšímu pokusu o únos. Devatenáctiletý Libor Skalský 17. května 1978 nastoupil do letadla IL-18 na lince Brno – Praha, u Vlašimi sdělil osádce, že má v aktovce, z níž vyčuhovaly dva dráty, bombu a odpálí ji, jestliže piloti nepřistanou v západním Německu. Ti mu namluvili, že nemají dost paliva a potřebují dotankovat v Praze. Po přistání nechal důvěřivý únosce vystoupit všechny cestující, piloti se s ním dali do hovoru, a když rozptýlili jeho pozornost, vrhli se na něj, sebrali mu aktovku a zneškodnili ho. Poté si jej převzala policie. Ukázalo se, že v aktovce žádná výbušnina nebyla,

pouze ony dva dráty. K jak vysokému trestu byl dotyčný odsouzen, není bohužel ve vyšetřovacím spise uvedeno.

Ke třetímu pokusu o únos toho roku došlo 29. května 1978 na lince Brno – Karlovy Vary. Jeho aktérem byl dvaadvacetiletý Jaroslav Havelka, který do letadla přivedl i sedmiletého syna své známé. Únosce ji miloval a hodlal ji touto cestou přesvědčit, aby se rozvedla a navázala vztah s ním. V letadle Jak-40 vyhrožoval osádce odpálením bomby, již měl mít v aktovce, pokud nezmění kurz do SRN. Letoun skutečně přeletěl hranici, po poradě s generálním ředitelstvím ČSA však došli piloti k závěru, že mladík pouze blufuje. Změnili tedy opět směr a přistáli v Praze-Ruzyni, kde únosce zprvu hlasitě jásal, že se akce povedla a jsou v Norimberku. Letuška mezitím otevřela dveře, přes pohružky Havelky vystoupili všichni cestující a on byl nakonec v opuštěné kabině přemožen. Jak se ukázalo, skutečně u sebe žádnou trhavinu neměl. Byl stíhán za ohrožení bezpečnosti vzdušného dopravního prostředku a zavlčení do ciziny v souběhu s únosem. Rozsudek se ve vyšetřovacím spise nedochoval.

Pěťadvacetiletý Marian Peško se 18. února 1983 pokusil unést letoun Tu-134 na lince Bratislava – Praha. Ten vzlétl v 8.20 hod. a již po sedmi minutách se Peško dožadoval otevření pilotní kabiny pod pohružkou odpálení bomby, již měl mít v příručním zavazadle. Netušil ovšem, že mezi cestujícími jsou ozbrojení příslušníci doprovodu letadla, kteří byli na linkové lety nasazováni po zkušenostech s předchozími únosy. Po smluveném signálu palubním rozhlasem člen doprovodu vstal, vytasil revolver a únosce zastřelil. Použil speciální střelivo, které se mělo po opuštění hlavně rozpadnout na broky, které by zasaženého pouze omráčily. Technickou chybou munice se však projektil nerozdělil a Peška usmrtil. Jak se ukázalo, ten u sebe neměl bom-

bu, ale dýku, kterou se mu podařilo pronést poměrně důmyslně ukrytou v deštníku, kde ji nemohla odhalit ani rentgenová kontrola.

Poslední úspěšný únos proběhl 29. března 1989, provedli jej teprve šestnáctiletí mladíci Dušan Styk a Štefan Mačičko. Na akci se velmi dobře připravili, měli loveckou kulovnici a brokovnici, do každé z nich značné množství munice a při samotném únosu předvedli nečekané odhodlání a chladnokrevnost. Večer před ním navštívili terminál letiště Praha-Ruzyně a obeznámili se s prostorem, potom se na noc ukryli v polorozbořeném objektu, nacházejícím se čtyři sta metrů od letištní budovy. V 10 hod. prošli do vládního salonku a pod namířenou pušku vzali rukojmí, jednu z pracovnic. Rozbili pak skleněnou výplň dveří a dostali se na letištní plochu. Ozbrojeni puškami a velmi věrohodnou maketou ručního granátu vyrazili k maďarskému letounu Tu-154, připravenému k odletu do Amsterdamu.²³ Dostali se dovnitř a vyslovili požadavek odletu do USA. Když jim osádka vysvětlila, že toho není jejich Tupolev schopen, navrhli jako cíl letu Barcelonu. Po kratším vyjednávání souhlasili s propuštěním žen a dětí výměnou za maďarského konzula. Když se mezitím k letounu přiblížil obrněný transportér, jeden z mladíků vypálil několik varovných výstřelů. Osádka dotankovala a po dalším vyjednávání došlo k dohodě, že poletí jen do Frankfurtu, únosci se totiž hodlali vzdát pouze Američanům a vedle tamního letiště se nacházela americká vojenská základna. Po přistání na dráze, která jí byla nejbližší, nechali zbraně na palubě a vystoupili se zvednutýma rukama. Vzhledem k nízkému věku byli v SRN 29. srpna 1989 odsouzeni pouze ke dvěma letům podmíněně.

Poslední pokus o únos letounu z Československa v éře komunistického režimu se odehrál 26. května 1989. Provedl jej recidivista Bohuslav Bě-

23 Letoun společnosti Malév byl na pravidelné lince Budapešť – Praha – Amsterdam.

hula, který si vyrobil maketu ručního granátu z moduritu a nastoupil na linku z Prahy do Karlových Varů. V letounu Jak-40 začal vyhrožovat maketou, byl však přemožen příslušníkem ozbrojeného doprovodu a v Karlových Varech předán policii. Vzhledem ke své minulosti byl odsouzen ke 13 letům odnětí svobody.²⁴

Únosy motorových vozidel

Zřejmě poprvé se pokusil unést pozemní dopravní prostředek Ladislav Gál 9. července 1971. Ozbrojen brokovnicí nastoupil o půlnoci v Bratislavě do autobusu jedoucího do Rače. Na konečné počkal, až vystoupí všichni cestující, a donutil řidiče vyjet k hraničnímu přechodu Petržalka. Ten však v centru města za jízdy vyskočil bočními dveřmi a únosce se chopil řízení sám. Na hraničním přechodu se pokusil prorazit hlavní závoru, autobus však na ní zcela zdemoloval, navíc jej zasáhla silná palba pohraničnicků. Zraněný Gál se potom vzdal, Městský soud v Bratislavě jej 30. března 1972 potrestal dvěma lety vězení.²⁵

Další pokus o únos pozemního dopravního prostředku uskutečnil voják základní služby Karel Gogolka 25. ledna 1977, když byl se svým útvarem na střelbách v Humenném. Měl samopal vzor 58 nabitý ostrou municí.²⁶ Vystřelil pro výstrahu do vzduchu a rozkázal ostatním, aby ze svých zbraní vyjmuli zásobníky a odhodili je. Vojáky pak sehnal do houfu a poručíkovi, který jim velel, dal pokyn se k vojínům připojit. Lze říci, že ten mnoho srdatosti neprokázal, a když dostal příkaz Gogolkovi nabít ostrými náboji několik zásobníků, bez protestů mu čtyři napáskoval.²⁷ Vojín se choval zcela racionálně, roz-

Autobus unesený Ladislavem Gálem po nárazu do závoru na hraničním přechodu

Foto: AÚPN

kázal seřadit se do trojstupu, odepnout opasky a i s bodáky je odhodit. Vojáci museli dojet k dvojici nákladních aut Praga V3S, s nimiž projeli výcvikový prostor k zaparkovanému autobusu, do něhož si museli přesednout. Únosce je usadil v přední části a sám si sedl na zadní sedačku, odkud měl dobrý přehled o situaci. Poručík pak poslal telefonicky požádat o dálkový autobus a každému vojákově objednat šunku, housky a limonádu. Důstojník se za chvíli vrátil a hlásil, že vojínův rozkaz splnil.²⁸ Potom vyjeli do kasáren v Humenném, kde zastavili, poručík vystoupil s tím, že zařídí všechny únoscovy požadavky. Je až neuvěřitelné, že se již nevrátil a jako velitel nechal své muže napospas ozbrojenému muži. Ten dal pokyn k cestě do SRN a řidič vyjel. Armáda zahájila protiteroristickou operaci a je třeba uznat, že i když

nebyli motostřelci vůbec cvičeni k vysvobození rukojmí, důstojníci i vojáci projevili nesrovnatelně větší rozvahu a míru zodpovědnosti než o rok později pohraničníci zasahující proti bratrancům Barešovým (viz dále). Zjistili směr jízdy autobusu a u obce Lipníky zatarasili silnici obrněnými transportéry. Jeden přehradil silnici před autobusem, a když ten musel zastavit, vyjel druhý a zastavil za uneseným vozidlem, které se ocitlo v pasti. Potom však nenásledovala zběsilá střelba, nýbrž vyjednávání. Po hodině a půl Gogolka vydal zbraně a dobrovolně se vzdal. Vše proběhlo bez střelby a zranění kohokoliv ze zúčastněných, a to také díky rozumnému jednání únosce, který evidentně nehodlal svým zajatcům ublížit. Případ zmařeného únosu se dostal

24 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-15203 Plzeň, Bohuslav Běhula, Zpráva o vyšetřování a Rozsudek.

25 AÚPN, f. V, vyšetřovací spis a. č. V-7753 Bratislava, Ladislav Gál, Protokol z výslechu Ladislava Gála a Rozsudek Městského soudu Bratislava.

26 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-27169 MV, Karel Gogolka, Zpráva o případu.

27 Tamtéž, f. Denní zprávy MV, leden 1975.

28 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-27169 MV, Karel Gogolka, Výpovědi obžalovaného a svědků.

před senát Vyššího vojenského soudu v Trenčíně, který Karla Gogolku odsoudil k trestu odnětí svobody v délce trvání 13 let.²⁹

Komický nádech měl pokus o únos autobusu, který provedli vojíní základní služby Marián Pivoň a Ladislav Reichmann 29. října 1977 okolo 23. hodiny v Bratislavě. Předchozího dne dostali vycházku do Prahy, kterou se rozhodli využít k odchodu do exilu. Odjeli na Slovensko, v hračkářství si koupili dětské pistolky a v noci se s nimi pokusili donutit řidiče již prázdného autobusu linky č. 38 k jízdě na hraniční přechod v Petržalce. Šofér se však s nimi začal rvát a k řízení si sedl Reichmann. Při pokusu o rozjezd však omylem otevřel zadní dveře, jimiž jim jejich rukojmí utekl a zalarmoval VB. Vojáci pak zamířili na přechod, kde se naplno rozjetým autobusem pokusili přerazit masivní závoru, to se jim samozřejmě nepovedlo a autobus byl nárazem vážně poškozen. Reichmann vyletěl předním sklem na vozovku a pokusil se doběhnout k rakouskému území, byl však zastaven palbou pohraničnicků. Výše trestu pro oba únosce bohužel ve spise uvedena není.³⁰

Aktéry dalšího hromadného únosu byli Robert Bareš, jeho adoptovaný bratr Milan Bareš a bratranec Václav Bareš. Mladí muži určitě nebyli bojovníky za demokracii. Robert s Milanem pocházeli z kočovné rodiny, spojené s prostředím střelnice a kolotočů, druhý z nich měl docela bohatou kriminální minulost, byl opakovaně vězněn za krádeže a další trestné činy.

Barešovi se v květnu 1978 dohodli, že společně utečou na Západ, motivací byla podle všeho obava Milana z dalšího výkonu trestu. Nejdříve u Řevničova v okrese Rakovník

23. května 1978 vykradli hájovnu a odnesli si kulovnici, dvě brokovnice a malorážku, velké množství střeliva, dalekohled, radiomagnetofon a peníze v hotovosti.³¹ Téhož dne odjeli Robertovým trabantem k Jesenické přehradě v okrese Cheb, kde na parkovišti u kempu čekali. V sedm tam zastavil autobus žáků gymnázia Zdeňka Nejedlého z Říčan, šestnáct chlapců a třiadvacet dívek. Pedagogové odešli na recepci domluvit ubytování. Autobus měla jejich škola pronajatý od JZD Modletice včetně řidiče, šestadvacetiletého Jana Nováka. Barešovi přišli k autobusu a vpadli dovnitř s puškami v rukou. Přinutili Nováka zavřít dveře, nastartovat a odjet. Robert Bareš si sedl na sedačku vedle řidiče a mířil na něj puškou. Milan a Václav obsadili dvousedačky hned za ním, odkud vyhnali studentky, a namířili hlavně svých zbraní na vyděšené gymnazisty, které vytlačili do zadní části vozidla. Milan Bareš řidiči přikázal, aby jel k zá-

padoněmecké hranici, na hraniční přechod Pomezí u Chebu, který byl podle jejich názoru nejbližší.³² Za Chebem propustili jednoho ze studentů se vzkazem pro VB, že žádají volný průjezd do SRN. Před hranicí propustili dalšího, aby sdělil požadavek hlídce PS u závoru na přechodu. Několikrát varovně vystřelili, zasáhli přitom jednu ze studentek, tu s krvácejícím zraněním v doprovodu kamarádky propustili. Další tři hodiny stál autobus před závorou, Barešovi ze studentů vytvořili živý štít. Podle Roberta Bareše se s dospívajícími normálně bavili a jedna dívka nechala kolovat placatci s likérem Praděd. Její spolužačka však později opakovala, že Milan Bareš ukazoval na jednoho z příbuzných, tvrdil o něm, že je horší než Gestapo, a že než je do jednoho postřílí, postupně všechny dívky znásilní na zadní sedačce.³³

Potom důstojníci pohraniční stráže sdělili únoscům podmínky: ministr vnitra souhlasí s jejich odjezdem na

Autobus unesený bratrance Barešovými, rozstřílený příslušníky PS

Foto: ABS

29 Tamtéž, Rozsudek Vyššího vojenského soudu Trenčín.

30 AÚPN, f. V, vyšetřovací spis a. č. V-8104 Bratislava, Marián Pivoň, Vyšetřovací zpráva a Usnesení o odložení případu.

31 PEJČOCH, Ivo: *Přechody přes železnou oponu. Příběhy odvážlivců, kteří se rozhodli riskovat a odejít přes důkladně zabezpečené a střežené hraniční pásmo*, s. 125–135.

32 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-39555 MV, Výpověď Roberta Bareše.

33 Tamtéž, Výpovědi studentů.

Západ, ovšem když nechají vystoupit všechny děti. Milan Bareš zavolal, že souhlasí, závora se otevřela a řidič Novák nastartoval. Rozjel se a dojel k celnici, kde Barešovi opravdu nechali všechny studenty vystoupit. Novák pokračoval k další závoře, ta se ale před ním náhle zavřela, on nestačil dobrzdit a narazil do překážky přední částí autobusu. Rozzuřený Milan Bareš varovně vypálil z okna a křičel, že řidiče zastřelí. Po této pohrůžce jim byla závora zvednuta a autobus znovu vyjel.³⁴

Autobus sjížděl ze svahu, když si únosci všimli, že přes vozovku je položen pás s hřeby na prořezání pneumatik a za ním blokuje průjezd obrněný transportér OT-64 SKOT. Podle prvotní výpovědi Roberta Bareše spustila jeho osádka na autobus palbu z automatických zbraní, naopak vojáci do protokolů tvrdili, že spatřili záblesky střelby z autobusu a tu opětovali. Neovládané vozidlo narazilo do obrněnce a zastavilo se. Bylo obklíčeno pohraničníky, kteří v následujících minutách autobus doslova rozstříleli. Když otevřeli dveře, řidič Novák údajně ležel zhroucen na volant a nejevil známky života. Václav a Robert Barešovi leželi v bezvědomí, Milan Bareš mrtev pod úplně poslední sedačkou. Kdo skutečně zastřelil Jana Nováka, se pravděpodobně nikdy stoprocentně nedokáže, i když logika a dochované materiály ukazují na vojáky PS. V devadesátých letech střelbu únosců na Nováka veřejně opakovaně vyloučil jediný přeživší Václav Bareš.

Případ vyústil v jednání před senátem Krajského soudu v Plzni, který zasedal nad kauzou Roberta a Václava Barešových 28. srpna až 1. září a 7. září 1978. Prohlásil je vinnými trestnými činy loupeže, obecného ohrožení, krádeže, vydírání, pokusu trestného činu opuštění republi-

Policejní pokus odpálení Beňovy bomby v autobuse

Foto: ABS

ky a pokusu trestného zavlčení do ciziny. Robert Bareš byl odsouzen k trestu smrti a Václav Bareš k vězení v délce 25 let, které měl absolvovat v třetí nápravně výchovné skupině.³⁵ Robert Bareš byl popraven 6. prosince 1979,³⁶ jeho bratranec Václav zůstal ve vězení až do roku 1992.

Velmi nebezpečný byl rovněž únos autobusu provedený Vladimírem Beněm 9. listopadu 1984. Beňo si sestavil funkční bombu, kterou dal do tašky, a navíc se ozbrojil revolverem. Nastoupil do linkového autobusu Plzeň – České Budějovice – Dačice a po několika kilometrech ukázal řidiči i spolucestujícím revolver a dvě bomby s požadavkem změny směru na hraniční přechod Strážný. Protesty některých cestujících utnul výstřelem do stropu. Na přechodu nechal vystoupit ty, kteří měli podle svého prohlášení tři děti, i dvě ženy, které tvrdily, že jsou těhotné. Nastalo dlouhé vyjednávání, během něhož propustil rukojmí a za slib volného odchodu do zahraničí deaktivoval nálož a vystoupil z autobusu. Okamžitě se na něj vrhli pohraničníci a zatkli jej. Policie později provedla

pokus s odpálením bomby odpovídající brizance ve vyřazeném autobuse s fatálními následky. Krajský trestní soud v Českých Budějovicích Beňu 25. února 1986 potrestal 22 lety odnětí svobody.³⁷

Zřejmě poslední únos se odehrál 27. září 1985, kdy Ernest Rečka a Josef Roháč zajali na parkovišti v Bratislavě limuzínu Tatra 613 s cestujícími. Byl jím náměstek slovenského ministra zdravotnictví MUDr. Imrich Hatiar, řidiče donutili s pistolí v ruce vystoupit. Odjeli na hraniční přechod Petržalka, kde vyjednávali o uvolnění cesty do Rakouska. Byli obklíčeni a mířili na ně ostřelovači, na které Roháč pro výstrahu vystřelil. Během dlouhého vyjednávání začal rukojmí kolabovat, únosci se tedy vzdali, aby mu mohla být poskytnuta pomoc. Roháč později vypověděl, že nechtěli mít svého zajatce na svědomí. Městský soud v Bratislavě je potrestal 13 lety odnětí svobody.³⁸

Vraždy pohraničníků

Prvním zavražděným příslušníkem PS se stal svobodník František Va-

34 Tamtéž, Výpověď Roberta Bareše.

35 Tamtéž, Rozsudek Krajského soudu Plzeň.

36 LIŠKA, Otakar a kol.: *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918–1989. Sešity ÚDV č. 2.* ÚDV, Praha 2006.

37 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-37466 MV Vladimír Beňo, Výpovědi svědků, Rozsudek.

38 AÚPN, f. V, vyšetřovací spis a. č. V-18244 BA, J. Roháč a E. Rečka, Protokoly z výslechů obžalovaných.

Tělo zastřeleného pohraničníka Pavla Juháse

Foto: ABS

cula. Dne 1. listopadu 1954 nastoupil službu u 5. brigády pohraniční stráže Cheb. Jako druhý člen hlídky mu byl někdy přidělován voják Miloslav Chalupník. Za připomenutí stojí, že byl kandidátem KSČ. Dne 1. listopadu 1955 narukoval k 5. brigádě PS Cheb.³⁹ Na osudnou hlídku byli vysláni 10. dubna 1956. Další hlídka později našla 12 metrů od hranice tělo zastřeleného Vaculy a Chalupníkovy stopy mířící do Bavorska. Pitva těla svobodníka Vaculy prokázala, že byl zastřelen ze samonabíjecí pušky vzor 52, a to ne své, nýbrž Chalupníkovy. Ten byl v SRN obžalován z vraždy, zkoušel se hájit, že mu nic jiného nezbývalo, protože Vacula byl fyzicky silnější a v útěku by mu zabránil. Této argumentaci soud neuvěřil a odsoudil ho k deseti letům vězení, na samé horní hranici trestní sazby pro mladistvé. Vrchní státní zástupce ve své řeči před soudem uvedl, že na podobné činy není možné uplatňovat

východní či západní hledisko, protože v soudní síni stojí zákeřný vrah svého kamaráda. Podle zpravodaje, který případ popisoval do Prahy, byl vrah průběhem soudního jednání naprosto překvapen, snad si do poslední chvíle myslel, že bude v Německu za svůj zločin pochválen. Trest prý vůbec neočekával.⁴⁰ Absurdní je, že se dodnes lze na některých webových stránkách dočíst, že Chalupník nebyl za vraždu v Německu vůbec potrestán.

Dne 2. dubna 1955 byl voják Pavel Juhás vyslán na pozorovací hlídku s vojínem Janem Fojtíkem. Ten pocházel ze zemědělské rodiny z Nedašova v okrese Velašské Klobouky. Profesí byl horník. Před nástupem vojenské služby bydlel v Ostravě.⁴¹ Ve čtyři ráno se vydali na stanoviště v prostoru Střebelský vrch při hranici se SRN. V 9 hod. vyšla další hlídka, která našla Juháse zastřeleného, Fojtík zmizel. Ukázalo se, že kolegu zastřelil zblízka puškou a potom překročil

nedalekou hranici do Bavorska. Československé orgány požádaly o Fojtíkovu extradici, k té však nedošlo.⁴² O jeho případném soudním postihu v SRN chybějí archivní podklady.

Nejznámější případ vraždy příslušníka PS kolegou se odehrál v první polovině šedesátých let. Smutným aktérem tragické události byl voják Josef Ulrich (jméno je někdy nesprávně uváděno jako Ullrich nebo Ulrych). Bydlel s rodiči ve vesnici Chroustov v okrese Nymburk. Vojenskou službu nastoupil 9. srpna 1963 téhož roku k 9. brigádě pohraniční stráže. Na svou poslední patrolu šel 20. prosince 1964 s vojínem Milošem Dobřichovským, ten nastoupil roku 1964 základní vojenskou službu u útvaru PS 8654 v Domažlicích.⁴³ Sousedé jej popisovali jako tichého zamklého mladíka, s nímž nebyly problémy a zřejmě ani nepil. (Podle některých náznaků ve vyšetřovacím spise mohl být obětí šikany i špatného zacházení ze strany nevlastní matky.) Osudného dne vyšla dvojice vojáků na pozorovací stanoviště zvané Trigonometr, což byla 12 metrů vysoká dřevěná věž, na jejíž vrchní plošině byla vybudována uzavřená budka. V 8 hod. došlo mezi mladými muži k divokému souboji, během něhož padl jeden nebo dva výstřely z Dobřichovského samopalu, v důsledku čehož utrpěl Ulrich zranění na levé ruce a na zádech. Bitka se přesunula z budky na vnější ochoz a Ulrich potom přepadl přes jeho zábradlí a zřítíl se na zmrzlou zem. Dobřichovský se samopalem v rukou sestoupil ze strážní věže, prořezával kapsy bezvládnému veliteli a našel klíče od průchodu přes drátěný zátaras, který se nacházel v bezprostřední blízkosti Trigonometru. Odemkl a uprchl do SRN. Smrtelně zraněného Ulricha ponechal

39 *Vojenský archiv - centrálna registratúra* (dále jen VA-CR) *Trnava*, f. Kmenové listy, kmenový list František Vacula a kmenový list Miloslav Chalupník.

40 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-31113 MV, Miroslav Chalupník.

41 VA-CR *Trnava*, f. Kmenové listy, kmenový list Pavel Juhás a kmenový list Jan Fojtík.

42 *Muzeum policie ČR*, f. Zběhnutí, k. 194, Zpráva o případu Pavla Juháse.

43 VA-CR *Trnava*, f. Kmenové listy, kmenový list Josef Ulrich a kmenový list Miloš Dobřichovský.

Pokusné svrhávání makety lidské postavy z Trigonometru
Foto: ABS

Pohřeb Josefa Ulricha

Foto: archiv rodiny Ulrichových

svému osudu. Sousední hlídka slyšela střelbu a přivolala pomoc, Ulrich však v sanitce zraněním podlehl.

Existují fotografie z policejních pokusů určit balistickou dráhu střely, které ukazují, že poranění mohl způsobit jediný výstřel z bezprostřední blízkosti, když se mladíci rvali o nabitou a odjištěnou zbraň. Odborníci z kriminálky zkoumali, jak se mohlo dostat Ulrichovo tělo na zem, a ověřovali, jestli nemohl spadnout nešťastnou shodou okolností. Nechali dokonce vyrobit panáka v Ulrichově velikosti z pytloviny, vycpaného dřevitou vlnou, a svrhávali ho z Trigonometru za různých podmínek. Určili celkem osm různých příčin pádu z věže, jak s účastí další osoby, tak bez ní. Podle jejich názoru by se při prostém pádu, například po uklouznutí, zřítíl vedle paty věže. Vzhledem k tomu, že ležel dál, musel dostat podle kriminalistů dodatečný impuls, který jej vychýlil dál od základny, byl tedy pravděpodobně sražen během rvačky. Československo požádalo Spolkovou

republiku Německo o extradici Miloše Dobřichovského. Té se na rozdíl od pozdějších tvrzení komunistického tisku západoněmecká strana zcela nebránila. Podmiňovala ji ovšem dvěma věcmi. Vzhledem k tomu, že podle platných zákonů nemohla vydat do zahraničí osobu, již hrozil trest smrti, požadovala záruku, že v případě jeho vyslovení bude změněn na trest odnětí svobody.

Další podmínkou bylo prohlášení československé strany o reciprocitě. To by ovšem znamenalo, že by v budoucnosti měla západoněmecké justici vyjít vstříc například vydáním hledaných levicových teroristů, kteří nacházeli ve východní části Evropy útočiště. K vydání Dobřichovského nakonec nedošlo, z dochovaného materiálu lze nabýt dojmu, že československá strana ve skutečnosti o jeho extradici příliš nestála.⁴⁴ V dobovém tisku se lze ovšem přesvědčit, že toho obratem využili režimní novináři k sepisování demagogických článků na téma, jak imperialisté v SRN ukrývají vrahy. Ve skutečnosti byl

zběh ve Spolkové republice postaven před soud a za zabití z nedbalosti podle tamních zákonů dostal nižší sazbu, neboť spadl ještě do kategorie mladistvých. Miloš Dobřichovský byl odsouzen ke 3,5 roku vězení.

Závěr

Ze statistického hlediska došlo k 18 pokusům o únos letadla, z nichž bylo 11 úspěšných. Zemřel při nich jeden pilot a jeden únosce. Pozemních dopravních prostředků bylo uneseno celkem šest, v pěti případech šlo o autobus a v jednom o osobní automobil. Rovněž při těchto případech zemřel jeden unesený a jeden únosce, další z únosců byl popraven. Zákeřné vraždy příslušníků pohraniční stráže se odehrály celkem tři, v každém případě zemřela oběť a útočnickovi se podařilo dostat se přes hranici.

Nelze vyloučit, že se v budoucnosti nenajdou stopy po nějaké další podobné události, není však pravděpodobné, že by se uvedené statistické údaje zásadně změnily. pd

44 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-7454 MV, Miloš Dobřichovský, Závěry vyšetřování.